

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра біології та екології

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ

Атестаційний екзамен

із психолого-педагогічної та методичної підготовки

галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
спеціальність	014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
освітній рівень	бакалавр
освітньо-професійна програма	Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія)
факультет	природничо-економічний
форма навчання	денна, заочна

Кам'янець-Подільський
2024

Розробники програми :

Казанішена Н.В. - доцент кафедри біології та екології, кандидат педагогічних наук, доцент;

Григорчук І.Д. – доцент кафедри біології та екології, кандидат біологічних наук, доцент;

Плахтій П.Д. - доцент кафедри біології та екології, кандидат біологічних наук, доцент;

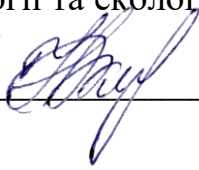
Мендерецький В.В. – професор кафедри географії та методики її викладання, доктор педагогічних наук, професор

Горбатюк О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти;

Панчук Н.П. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології освіти.

Затверджено на засіданні кафедри біології та екології

Протокол № 16 від 26 серпня 2024 року

Завідувач кафедри біології та екології Наталія КАЗАНІШЕНА

Схвалено радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти природничо-економічного факультету

Протокол № 8 від 26 серпня 2024 року

Голова ради з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти

Природничо-економічного факультету Наталія КАЗАНІШЕНА

Схвалено вченою радою

природничо-економічного факультету

Голова ради

 Іван СЕМЕНЕЦЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма атестації складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія)» підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини).

Освітній компонент: атестаційний екзамен із психолого-педагогічної та методичної підготовки.

Міждисциплінарні зв'язки: педагогіка, психологія, методика навчання біології, методика навчання основ здоров'я, методика навчання географії.

Мета: виявлення якості підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою та рівня сформованості фахових компетентностей та досягнення програмних результатів.

Здобувач вищої освіти під час атестаційного екзамену повинен продемонструвати знання та виявити вміння і навички, що складають комплекс базових професійних компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою бакалаврів спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Компетентності:	
Інтегральна на компетентність:	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біології, географії, освітніх наук, і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
ЗК 09	Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 10	Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
ЗК 11	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 12	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
СК 01	Здатність оперувати біологічними поняттями, законами, концепціями, вченнями і теоріями біології для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів.
СК 25	Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії в закладах загальної середньої освіти.
Програмні результати навчання	
ПРН 14	Знати теоретичні психолого-педагогічні основи процесів навчання, виховання і розвитку особистості школяра.
ПРН 15	Знати, розуміти і використовувати сучасні теоретичні та практичні основи методики навчання біології та здоров'я людини у закладі загальної середньої
ПРН 17	Аргументовано добирати і практично застосовувати сучасні освітні технології, форми, методи, засоби навчання для формування предметних компетентностей
ПРН 19	Демонструвати системні знання та практичні навички з дисциплін, передбачених даною ОПП.
ПРН 27	Вільно володіти теоретичним матеріалом шкільного курсу географії.
ПРН 28	Знати психолого-педагогічні аспекти навчання і виховання учнів географії.
ПРН 29	Знати сучасні теоретичні та методичні засади методики навчання географії в закладі загальної середньої освіти.
ПРН 30	Уміння зрозуміло і недвозначно доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументації, зокрема, до осіб, які здобувають освіту.

Обсяг освітнього компонента

Найменування	Характеристика (денна та заочна форми)
Освітня програма, Спеціальність	Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
Рік проведення атестації	2024-2025 н.р.
Обов'язковий / вибірковий	Обов'язковий
Кількість кредитів ЄКТС	1,5
Загальний обсяг годин	45
Самостійна та індивідуальна роботи	45

Здобувачі ВО складають атестаційний екзамен згідно навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) та освітньо-професійної програми Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія).

До програми включені теоретичні питання нормативних дисциплін згідно навчального плану – Психологія, Педагогіка, Методики навчання біології, Методика навчання основ здоров'я, Методика навчання географії. На основі теоретичних питань розроблено завдання практичного характеру – розробка фрагментів уроків з біології, основ здоров'я, географії (складання плану-конспекту уроку, екскурсії тощо).

Програма спрямована на виявлення рівня сформованості знань та умінь з означених обов'язкових навчальних дисциплін професійної підготовки, на основі яких здобувач зможе у подальшому здійснювати професійну діяльність.

У завдання атестації входить з'ясування основних теоретичних положень методичної науки і практики, найбільш актуальних проблем навчання в сучасному закладі загальної середньої освіти, а також того, як оволоділи майбутні вчителі біології практичними вміннями застосування набутих знань на практиці. При цьому особливе значення надається перевірці професійних знань і умінь з організації і проведення різноманітних видів навчальних занять, різних типів уроків, лабораторних занять, практичних занять тощо. У процесі атестації необхідно виявити, як володіють здобувачі методами і прийомами організації учнів для виконання різноманітних позаурочних завдань для проведення фенологічних спостережень, оформлення щоденників, виконання дослідницько-практичних робіт по догляду за рослинами і тваринами. Особлива увага також приділяється різноманітним формам позакласної роботи (методика гурткової, система роботи учителя по формуванню стійкого інтересу і добові до біології, уваги до власного здоров'я, до охорони природи). У зміст атестації входить також виявлення знань з використання матеріальної бази в навчально-виховній роботі, організації різних видів навчальної роботи в кабінеті біології, географії, організації наукової роботи зі в кабінеті, куточку живої природи і навчально-дослідній ділянці ЗЗСО.

ПРОГРАМА атестації
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
за освітньою програмою Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
ступінь вищої освіти «бакалавр»
2024-2025 н. р.

ПСИХОЛОГІЯ. Психологія як наука, її завдання на сучасному етапі розвитку освіти. Загальне поняття про психіку, Класифікація психічних явищ. Загальні відомості про будову нервової системи людини. Головний мозок як орган психіки людини. Поняття про свідомість. Спрямованість особистості. Поняття про діяльність. Відмінність діяльності людини від поведінки тварин. Уміння, навички та звички людини як результат діяльності, процес їх формування. Поняття про увагу та її фізіологічні основи. Поняття про відчуття. Властивості відчуттів. Поняття про пам'ять. Види пам'яті. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності людини. Фізіологічні основи мислення. Характеристика видів мислення. Поняття про мову та її функції. Поняття про уяву, її фізіологічні основи. Вольові якості особистості. Поняття про темперамент, його фізіологічні основи. Типологія темпераментів. Поняття про характер. Види та структура здібностей. Умови розвитку здібностей у дітей. Поняття про психічний розвиток. Рушійні сили та особливості психічного розвитку. Психічний розвиток дитини раннього віку (соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, новоутворення, особливості психічних процесів). Розумовий розвиток дитини в дошкільному віці. Досліди Ж. Піаже. Загальні закономірності розвитку дитини в підлітковому віці (соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, новоутворення). Особливості пізнавальних процесів у підлітковому віці. Формування особистості підлітка. Психологія ранньої юності (соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, новоутворення). Розвиток пізнавальних процесів у ранній юності. Формування особистості старшого школяра.

ПЕДАГОГІКА. Педагогіка в системі наук про людину. Особистість учня та її розвиток. Освітній процес як система і цілісне явище. Зміст освіти в Україні. Навчання в цілісному освітньому процесі. Принципи навчання. Методи і засоби навчання. Форми навчання. Контроль у процесі навчання. Виховання в цілісному освітньому процесі. Загальні форми і методи виховання. Роль сім'ї та школи у формуванні особистості учня. Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки і практики (XVII-XX століття). Українська школа й педагогіка періоду IX – ХІІІ століття. Стан освіти, школи й педагогіки в Україні в 40-90 роках ХХ століття. Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ. Методика навчання біології як галузь педагогічної науки. Об'єкт, предмет та завдання методики навчання біології. Структура методики навчання біології. Зв'язок методики біології з іншими науками. Сучасні проблеми методики навчання біології. Методи і етапи науково-педагогічного дослідження з методики навчання біології. Освітньо-кваліфікаційна характеристика вчителя біології. Загальні закономірності та принципи навчання біології. Структурні компоненти процесу навчання біології. Об'єктивні закономірності процесу навчання біології. Основні принципи навчання біології. Цілі та завдання шкільної біологічної освіти. Зміст шкільної біологічної освіти.

Державний стандарт біологічної освіти. Змістові лінії навчального предмета "Біологія". Принципи побудови шкільного курсу біології. Структура шкільного курсу біології. Програми і підручники з біології, їх структура та принципи побудови. Виховання учнів засобами навчального предмета біології.

Поняття як основний елемент біологічних знань. Рівні та етапи розвитку біологічних понять. Формування умінь та навичок учнів у процесі навчання шкільної біології.

Методи навчання біології. Класифікація методів навчання біології за джерелом знань та за ступенем пізнавальної самостійності. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Словесні методи навчання біології. Наочні методи навчання біології. Практичні методи навчання біології. Методи стимулювання навчальної діяльності учнів. Методи формування пізнавальних інтересів. Методи контролю і самоконтролю у навчанні. Методичні прийоми як складова частина методу.

Форми навчання біології. Урок – основна форма навчання біології. Основні вимоги до

сучасного уроку біології. Типологія уроків. Макро- і мікроструктура уроку. Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці. Підготовка вчителя до уроку. Перспективне, тематичне і поурочне планування. Аналіз, самоаналіз і самооцінка уроку. Схема аналізу уроку. Особливості методики проведення навчально-практичних занять. Лекції і семінари як форми навчання біології. Дидактичні ігри з біології, їх місце в системі форм навчальних занять. Екскурсія як форма навчання біології. Зміст, організація і методика проведення екскурсій.

Контроль навчальних досягнень учнів. Функції контролю. Види контролю, самоконтроль. Педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів з біології. Види оцінювання навчальних досягнень учнів. Рівні навчальних досягнень учнів з біології, їх характеристика. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з біології.

Позаурочна та позакласна робота з біології. Зміст і форми позаурочної роботи з біології. Система форм і видів позакласної роботи з біології. Завдання і зміст факультативних курсів з біології у ЗЗСО.

Матеріальна база навчання біології. Засоби навчання біології. Значення і загальна характеристика матеріальної бази навчання біології. Кабінет біології. Навчально-методичний комплекс (НМК) з біології. Куточок живої природи як одна із складових матеріальної бази навчання біології. Навчально-дослідна земельна ділянка.

Система самоосвіти вчителя біології. Науково-пошукова та експериментальна діяльність учителя біології. Самооцінка власної педагогічної діяльності.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я. Мета, завдання, структура та зміст курсу «Основи здоров'я» у ЗЗСО. Реалізація здоров'язбережувальної освітньої галузі у ЗЗСО. Методичні аспекти викладання «Основи здоров'я». Зміст та структура курсу основи здоров'я. Методи навчання основам здоров'я. Урок як форма організації навчання основам здоров'я. проєктне навчання на уроках основ здоров'я. Нестандартні методи навчання основам здоров'я. Інтерактивні методи навчання основам здоров'я. Дослідницька робота з основ здоров'я. Зміст та структура інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут». Оцінювання навчальних досягнень з основ здоров'я. Матеріально-технічна база навчання основам здоров'я. Позаурочна робота з основ здоров'я.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Методика навчання географії – наука про закономірності й особливості процесу навчання географії. Об'єкт і предмет вивчення методики вивчення географії. Завдання і сучасні проблеми методики навчання географії. Методи експериментально-емпіричного рівня. Розвиток шкільної географії у ХХ ст. Загальна характеристика, структура і зміст шкільної програми. Репродуктивні методи навчання. Методи проблемного навчання. Формування географічних понять та уявлень. Групи засобів наочності. Сутність поняття «міжпредметні зв'язки» та їх роль у формуванні географічних понять. Методика використання міжпредметних зв'язків на уроках географії. Типи і структура уроків географії. Вимоги до уроку географії. Основні форми і види позаурочної і позакласної роботи з географії та методика їх проведення. Методика організації і проведення географічного гуртка в школі. Виховна робота з географії у сучасній школі: значення, завдання, основні групи і форми виховної роботи. Основні типи уроків географії у навчально-виховному процесі. Порівняльна характеристика комбінованого уроку та уроку вивчення нового матеріалу. Організація географічного кабінету в школі. Обладнання шкільного географічного кабінету. Обладнання шкільного географічного майданчика. Характеристика сучасних підручників географії. Особливості використання підручника на різних шкільних курсах географії. Класифікація географічних карт за функціональним призначенням у навчальному процесі. Зміст і прийоми навчання розумінню і читанню карти. Методичні основи та значення проведення нестандартних уроків географії. Особливості використання інтерактивних методів навчання у групах. Особливості використання фронтальних інтерактивних методів навчання. Красназнавча робота на уроках та в позаурочний час. Краєзнавчі екскурсії. Місце і роль екскурсії у навчанні географії. Структура, зміст і цілі навчання навчального курсу «Загальна географія». Формування знань, умінь і навичок у навчальному курсі «Загальна географія». Структура, зміст і цілі навчання навчального курсу «Материків і океани». Формування знань, умінь і навичок у навчальному курсі «Материків і океанів». Структура, зміст і цілі навчання навчального курсу «Україна у світі: природа, населення». Формування знань, умінь і навичок у навчальному курсі «Україна у світі: природа, населення». Структура, зміст і цілі навчання курсу «Україна і світове господарство».

Формування знань, умінь і навичок у навчальному курсі «Україна і світове господарство».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Кожне питання оцінюється кожним членом комісії за 100-бальною шкалою. Загальна оцінка виводиться як середнє арифметичне.

«відмінно» (90-100)	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання з дисциплін, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно.
«добре» (75-89)	Загалом відповідь здобувача вищої освіти відповідає тим самим вимогам, що і для оцінки „відмінно”, але при цьому здобувач вищої освіти допускає помилки, які сам виправляє, і недоліки в послідовності викладу матеріалу та обґрунтуваннях. Здобувач вищої освіти вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних і дещо змінених ситуаціях.
«задовільно» (60-74)	Якщо здобувач вищої освіти виявляє знання і розуміння основних положень дисциплін, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно, допускає помилки в обґрунтуванні.
«незадовільно» (0-59)	Якщо здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач вищої освіти неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача.

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з атестаційного екзамену	Оцінка за шкалою ECTS	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	задовільно
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX	незадовільно
34 і менше	F	

Документи, що регламентують проведення атестації:

«Положення про організацію освітнього процесу у К-ПНУ (нова редакція)»
<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>

«Положення про атестацію та організацію роботи екзаменаційної комісії в К-ПНУ (нова редакція)» <https://drive.google.com/file/d/1tHg3tKyySlq2GCIBk5ZDIUbsWKxQ42dr/view>

Список рекомендованих джерел

1. Грицай Н.Б. Методика навчання біології : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 272 с. <https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Metodyka-navchannia-biolohii.pdf>
2. Грицай Н.Б. Інноваційні технології навчання біології: навчальний посібник. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 200с. <https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Innovatsiyni-tekhnohii-navchannia-biolohii.pdf>
3. Загальна методика навчання біології / За ред. І.В. Мороза. К. : Либідь, 2006. 592 с.
4. Казанішена Н. В. Навчальні та виробничі практики як складова підготовки майбутнього вчителя біології до професійної діяльності // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 13. / упоряд. О.Б.Петренко; ред. кол. : О.Б.Петренко, Н.Б.Грицай, Т.С.Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2021. С. 105-114.
5. Казанішена Н.В. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник для студентів 2-4 курсів спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини). [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см.
6. Казанішена Н.В. Форми, методи, засоби навчання біології : навчальний посібник : [електрон. ресурс]. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, редакційно-видавничий відділ. 2021. 120 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6896/Kazanishena-N.V.-Formy-metody-y-zasoby-navchannia-biolohii.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Тарасова С.М., Космачова А.М., Міхеєва Г.М. Методика навчання біології : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 354 с. <https://oldiplus.ua/downloads/297.pdf>
8. Лаврук М.М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 136 с.
9. Анєнкова І.П., Байдан М.А. Педагогіка. Навчальний посібник. Львів: Новий світ, 2018. 567с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка. навчальний посібник. К.: Академвидав, 2014, 456 с
11. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. для студ. вищ.пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. - 3-є вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навч. кн. Богдан, 2017. 168 с.
12. Панчук Н. П. Загальна, вікова і педагогічна психологія. Збірник завдань: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2020. 240с.
13. Панчук Н.П. Загальна і вікова психологія: Практикум: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2018. 168с.